

مقطع تحصیلی: کارشناسی رشته: معماری داخلی ترم: چهارم سال تحصیلی: ۱۳۹۸-۱۳۹۹
نام درس: طراحی فضای داخلی مذهبی و فرهنگی نام و نام خانوادگی مدرس: محمد بهزادپور
آدرس email مدرس: mohammad.behzadpour@gmail.com تلفن همراه مدرس: ۰۹۱۲۶۸۱۱۶۹۱

جزوه درس: طراحی فضای داخلی مذهبی و فرهنگی مربوط به هفته : ششم
text: دارد voice: ندارد
power point: ندارد

سرفصلها

فصل اول : تعاریف و پیش نیازها

فصل دوم : الزامات قانونی

فصل سوم : الزامات و توصیه های عمومی

فصل چهارم : الزامات و توصیه های طراحی معماری

هنر طراحی و معماری مساجد در سرزمین ایران اسلامی ، سابقه ای بیش از هزار سال دارد که نمونه های فاخر این مساجد در ایران و آسیای میانه زیانزد خاص و عام می باشد . بنا بر این در برخی از زمینه های کمی و کیفی طراحی و ساخت مسجد می توان با استناد به شواهد مطلوب و ماندگار معماری مساجد فاخر و کهن ، در جهت بکار گیری روشهای صحیح و انجام طراحی مناسب برای دستیابی به الگوی اسلامی - ایرانی اقدام نمود. بمنظور دستیابی به هدف فوق ، کار گروهی متشکل از آگاهان طراحی تحت هدایت مشاور عمران مرکز رسیدگی به امور مساجد موظف به تهیه ضوابط ویژه طراحی مساجد گردید که با گرد آوری مطالب مرتبط با موضوع (ضمن استفاده از مطالعات انجام شده توسط مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی وزارت مسکن و شهرسازی و گزارش تهیه شده توسط کار گروه تخصصی نهاد برنامه ریزی شهرداری تهران و همچنین سایر منابع در دسترس) نسبت به تدوین ضوابط ویژه طراحی مساجد اقدام نمایند

ضوابط تدوین شده توسط کار گروه مذکور حاصل بررسیهای مکرر از سال ۱۳۸۹ تاکنون می باشد که در احداث ، بازسازی، توسعه و نوسازی مساجد توسط متولیان ، دست اندر کاران و هیئت های موسس لازم الاجراء است . ضوابط مذکور در برگیرنده حد اقل معیارهای مورد نیاز طراحی مساجد میباشد که در چهار فصل تنظیم شده ، و در هر سال یکبار مورد بازنگری قرار میگیرد

فصل اول: تعاریف و پیش نیازها.

بخش اول : مکانیابی.

بخش دوم : وقف و احکام فقهی.

بخش سوم : طبقه بندی مساجد.

بخش چهارم : برنامه فیزیکی طراحی.

بخش پنجم : طراح.

بخش اول

مکانیابی

بهتر است محل زمین مسجد بطریقی انتخاب شود که باتوجه به توصیه های زیر جوابگوی نیازهایمحل یا منطقه باشد:

- ۱- قرارگیری مسجد در مرکزیت تقسیمات سه گانه (محله ، ناحیه و منطقه)
- ۲- مکانیابی محل مساجد جدید در معابر اصلی جهت سهولت دسترسی.
- ۳- رعایت فاصله ۵۰۰ متر بین مساجد محلی (برای استفاده حدود ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰ نفر جمعیت محله
- ۴- عدم ساخت مساجد در مجاورت کاربری های ناسازگار و خطرساز مثل پمپ بنزین صنایعخطر ناک و ...
- ...
- ۵- مکانیابی مساجد دورازمسیل ها ، گسلها ، آبگیرها، زمین های مستعد رانش ونقاط پست.
- ۶- مکانیابی مسجد در محیط های خوش آب و هوا و شاخص شهری.

۱: تقسیم بندی محله ، ناحیه و منطقه براساس مصوبه ۰۵/۰۷/۸۷ شورایعالی معماری وشهرسازی ایران تنظیم گردیده ،ولزوماً با معیارهای محلات ونواحی شهرداری تهران مطابقت ندارد.

بخش دوم

وقف و احکام فقهی

۱-وقف:

- وجود وقفنامه در مورد زمین های تخصیص یافته به مسجد و ارائه آن به مرکز رسیدگی به امورمساجد الزامیست.
- احکام فقهی
- ۱-ساختمان:
 - ۱-طراحی وساخت به سبک غربی که سبب ترویج فرهنگ بیگانه میشود حرام است.
 - ۲-طرح مسجد باید ساده باشد و از تزئینات کاخ گونه پرهیز شود.
 - ۳-صحن مسجد اگر جزء مسجد باشد ساخت حوض و کاشت درخت در آن جایز نیست ولی اگر جزء مسجد قرار داده نشده باشد، با رعایت مصلحت مانعی ندارد.
 - ۴-ساخت مناره ی بلند و دیوارهای بلند شبستان مسجد مانعی ندارد منتهی افراد و مکلفینباید رعایت حدود شرعی را بنمایند.
 - ۵-مسقف کردن حیاط (صحن) مسجد جهت اقامه ی نماز در زمستان و تابستان جائی کهاحتیاج به سقف دارد مانعی ندارد.
 - ۶-مستحب است سرویسهای بهداشتی را در بیرون مسجد و در کنار در (ورودی) آنبسازند.
 - ۷-پایین بردن سرویسهای بهداشتی برای جلوگیری از سرایت نم و رطوبت مانعی ندارد

۲-تزئینات :

۱- تزئین مسجد با آیات قران و روایات و اسماء جلاله و معصومین (ع) بلامانع است، ولی بانقوش گیاهی و حیوانی مکروه است مخصوصاً نقوش حیوانی بلکه احوط لزوم ترک نقوش حیوانی است ولی با نقوش صاف و هندسی بلامانع است). استفتائات مقام معظم رهبری س ۳۷،۳۶،۲۷

۲- بنا بر احتیاج واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند و همچنین نباید صورت چیزهایی مثل انسان و حیوان که روح دارد در مسجد نقش کنند، نقاشی چیزهایی که روح ندارند مثل گل و بوته مکروه است (استناد به احکام مراجع ۱ مسئله ۹۰۸)

۳- نصب تابلو یا عکس شهدا، عکس مکه و یا شمایل در شبستان مسجد مانعی ندارد ولی نماز در مقابل عکس انسان و تصویر ذی روح مکروه است مگر در موقع نماز با پرده روی عکس پوشانده شود. (استفتائات مقام معظم رهبری س ۴۱)

تذکر مهم: جهت اطلاع بیشتر از مسایل فقهی و احکام شرعی مرتبط با مساجد به کتب زیر مراجعه شود:

بخش سوم

طبقه بندی مساجد

مساجد شهری: شامل کلیه مساجدی است که در شهرها قرار داشته و عموم مردم می توانند از آن استفاده کنند. این مساجد از نظر موقعیت و اهمیت بشرح زیر دسته بندی می شوند:

۱- مساجد زیر محله ای: در بسیاری از محلات علاوه بر یک مسجد محله ممکن است مساجد کوچک با عرصه کمتر از ۵۰۰ مترمربع جود داشته باشد که معمولاً از طریق وقف افراد خیر احداث میشوند و در عین کوچکی و سادگی از فضای روحانی مطلوبی برخوردارند.

۲- مساجد محله ای: مساحت عرصه این مساجد حدود ۵۰۰ مترمربع می باشد. ۲

۳- مساجد ناحیه ای: مساحت عرصه این مساجد حدود ۱۰۰۰ مترمربع می باشد. ۳

۴- مساجد منطقه ای: مساحت اراضی مساجد منطقه ای حدود ۲۰۰۰ مترمربع در نظر گرفته می شود.

۲-۳ بر اساس مصوبه مؤرخ ۰۵/۰۷/۸۷ شورای عالی شهرسازی و معماری

توضیح ۲: با توجه به اینکه در شهرها، مصلی ها عملکرد مساجد جامع را هم دارند در دسته بندی مساجد ذکر از مساجد جامع نشده است.

توضیح ۳: علاوه بر مساجد نامبرده گروه دیگری از مساجد نیز هستند که به دلیل ایجاد اماکنی مانند زیارتگاه قبرستان، مدرسه، دانشگاه، پادگان، مجتمع های صنعتی، مجموعه های رفاهی - ورزشی، پارک ها و غیره احداث می شود.

بخش چهارم

برنامه فیزیکی طراحی

مساجد می بایست دارای برنامه فیزیکی خاص خود و در هماهنگی با زمین اختصاص یافته به آنها باشند.

۱- **مساجد زیر محله ای :** برنامه فیزیکی و طراحی باید متناسب با سطح اعیانی آن وباهماهنگی مرکز رسیدگی به امور مساجد انجام شود.

۲- **مساجد محله ای :** مساحت زمین طبق مصوبه شورایعالی معماری وشهرسازی حدود ۵۰۰ مترمربع می باشد و فضاهای مورد نیاز عبارتند از:

۱- پیش فضا (جلوخان)

۲- صحن

۳- شبستان ، فراداخوانی ، کفشداری و ورودی شبستان

۴- سرویس های بهداشتی و وضوخانه

۵- دفتر مسجد و اتاق روحانی

۵۲-۶- انبار و آبدارخانه و فضاهای ارتباطی

۷- محل زندگی خادم

۸- کتابخانه

۳- **مساجد ناحیه ای:** مساحت زمین طبق مصوبه شورایعالی معماری وشهرسازی ایران حدود ۱۰۰۰ مترمربع میباشد و فضاهای مورد نیاز بشرح زیر است:

۱- پیش فضا (جلوخان) - ۲- صحن.

۳- شبستان ، فراداخوانی ، کفشداری و ورودی شبستان.

۴- سرویس های بهداشتی و وضوخانه.

۵- دفتر مسجد و اتاق روحانی.

۶- انبار و آبدارخانه و فضاهای ارتباطی.

۷- محل زندگی خادم.

۸- کتابخانه.

۹- اطاق بسیج.

۴- **مساجد منطقه ای :** مساحت زمین در حدود ۲۰۰۰ مترمربع در نظر گرفته می شود و فضاهایمورد نیاز بشرح زیر است:

۱- پیش فضا (جلوخان).

۲- صحن.

۳- شبستان ، فراداخوانی ، کفشداری و ورودی شبستان.

۴- سرویس های بهداشتی و وضوخانه.

۵- دفتر مسجد ، اتاق روحانی ، اتاق مشاوره ، دفتر هیئت امناء.

۶- انبار ، آبدارخانه، فضاهای ارتباطی و تجاری.

۷- محل زندگی روحانی مسجد.

- ۸- محل زندگی خادم مسجد.
- ۹- اتاق نگهداری کودکان و سالن ورزش.
- ۱۰- فضاهای بسیج.
- ۱۱- کتابخانه.
- ۱۲- سالن های چند منظوره و فضاهای پیش بینی نشده.

بخش پنجم

طرح مسجد لازم است توسط مشاورین حقیقی یا حقوقی دارای پروانه اشتغال معماری، وپیشینه آشنایی با طراحی مساجد تهیه شود.

فصل دوم

الزامات قانونی

- ۱- ارائه دستور نقشه شهرداری به مرکز رسیدگی به امور مساجد.
- ۲- اخذ ضوابط طراحی از مرکز رسیدگی به امور مساجد برای تهیه طرح معماری.
- ۳- ارائه نتیجه آزمایش مکانیک خاک (مقاومت و نوع جنس زمین) جهت تهیه نقشه های سازه.
- ۴- شناسایی ملک های همجواری و دسترسی های اطراف آن بامشخص کردن موقعیت ساختمان همسایه هانسیت به زمین مسجد از نظر اشراف، استفاده از نور آفتاب و غیره
- ۵- ارائه گزارش برداشت زمین شامل حدود اربعه، زوایا، شیب زمین، عوارض طبیعی و مصنوعی و همچنین تعیین جهت قبله از طریق مبادی مسئل
- ۶- رعایت مقررات ملی ساختمان.

فصل سوم

الزامات و توصیه های عمومی

- ۱- تهیه نقشه های وضع موجود مسجد و نگهداری آنها در دفتر مسجد.
- مصوبه ۰۷/۰۵/۷۸ شورای عالی شهر سازی و معماری ایران: (ارتفاع ابنیه اطراف مسجد حد اقل تا سه پلاک بایستی کمتر و یا هم ارتفاع مساجد پیش بینی شده باشد).
- ۳- نقشه برداری صحیح و تعیین دقیق جهت قبله توسط دستگاههای ذی ربط.
- ۴- هماهنگی نقشه های سازه، تاسیسات الکتریکی و مکانیکی با نقشه های معماری.
- ۵- نظارت دقیق بر اجرای کامل نقشه های تأیید شده توسط مرکز امور مساجد.
- ۶- رعایت اصول ایمنی ساختمان در هنگام ساخت.

فصل چهارم

الزامات و توصیه های طراحی معماری

بخش اول : مبانی نظری و اصول طراحی.

بخش دوم : سازماندهی کلی طرح.

بخش سوم : کاربری و سطح اشغال.

بخش چهارم : ارتباط صحن و شبستان مسجد با فضاهای جانبی والحاقي آن.

بخش پنجم : وضوخانه و آبریزگاهها (سرویسهای بهداشتی.)

بخش ششم : سیمای مسجد.

بخش هفتم : موقعیت مسجد در مواجهه با بحران.

بخش اول

مبانی نظری و اصول طراحی

با توجه به اهمیت بنای مسجد به عنوان ممتازترین بنای شهری و محل اجتماع مومنین و نمازگزاران، درک مبانی طراحی مساجد با ارزش ایران و سایر کشورهای اسلامی از اهم وظائفطراحان می باشد و به این دلیل نکات زیر باید مبنای کار طراحی قرار گیرد:

۱- الزامات:

- ۱- اجتناب از طراحی بدون منطق الگوهای تاریخی . - ۱
- ۲- تعریف مسجد به عنوان فضای عبادت و بازشناسی کارکردهای آن بمنظور تنظیم برنامه فیزیکی طراحی.
- ۳- رعایت اصل سادگی و پرهیز از تجملات و تزئینات اضافی . - ۱

۲- توصیه ها:

- ۱- تبادل نظر با کارشناسان مرکز رسیدگی به امور مساجد قبل از شروع طراحی.
- ۲- بازدید از حد اقل ۵ مسجد فعال با معرفی مرکز امور مساجد جهت مطالعات میدانی و آشنایی با عملکرد واقعی مسجد.
- ۳- پرهیز از نو آوریهایی که از تشخص بنای مسجد می کاهد.

بخش دوم

سازماندهی کلی طرح

الزامات:

- ۱- رعایت اصل وحدت نظام حجمی و عملکردی فضاهای اصلی، جانبی و الحاقی مسجد به عنوان موضوع واحد بصورتیکه شاخص بودن مسجداز جهت منظر شهری و عملکردی، غالب باشد.
- ۲- محوریت فضای عبادی (شبستان) و تبعیت فضاهای جانبی و الحاقی از آن.
- ۳- رعایت حرمت حدود شبستان قدیمی مسجد هنگام تخریب، احداث، تعمیر و مرمت.
- ۴- رعایت هندسه فضای شبستان بر محوریت قبله و همچنین رعایت جهت قبله در سازماندهی کلی

احجام

- ۵- رعایت سلسله مراتب فضاهای اصلی ، جانبی و الحاقی در طراحی کلی.
- ۶- رعایت اصل عدم اشراف.
- ۷- طراحی فضای مخصوص فرادا خوانی.
- ۸- رعایت حقوق همسایگان:
- ۱- عدم سایه اندازی روی ساختمان و فضاهای باز ساختمان همسایه ۱ متری کف / ۲- تعبیه پنجره های مشرف به ساختمان همسایگان در ارتفاع بالاتراز
- ۳- نما سازی دیوارهای جانبی مشرف به همسایگان و دید عموم.
- ۴- رعایت عدم مزاحمت برای همسایگان در نصب و استفاده از تاسیسات مکانیکی و الکتریکی (از قبیل لوله های آب باران، هواکشها ، بلندگوها و ..)
- ۵- در مساجد محله ای حد اقل ارتفاع شبستان ، از کف تازیرسقف (در صورتیکه شبستان فاقد نیم- ۸ متر از کف / طبقه باشد) ۵ متر و در صورت وجود نیم طبقه حد اقل ارتفاع شبستان حدود ۵متر تا زیرسقف بصورتیکه ارتفاع مفید از کف تا زیر سقف نیم طبقه حدود ۴ متر باشد.
- ۵ (ارتفاع مفید شبستان، ۸- ۶- در مساجد ناحیه ای و منطقه ای (ضمن تأکید بر رعایت مفاد بندمی تواند متناسب بامساحت فضای اختصاص یافته به شبستان بیشتر باشد.
- ۷- تراز طبقه همکف حد اقل ۵۰ سانتمتر از کف گذر بالاتر باشد ، و در صورت نیاز فضاهای -زیرزمین به نور طبیعی حد اقل ارتفاع همکف از گذر + ۱۵۰ سانتمتر باشد.

۲- توصیه ها:

- ۱- حتی المقدور ورودی شبستان به گونه ای طراحی گردد که ورود نمازگزاران رو به قبله باشد .
- ۲- رعایت توازن، تقارن و تعادل در طراحی مسجد و فضاهای جانبی و الحاقی آن .
- ۳- حتی المقدور توجه به ایجاد صحن دارای ایوان .
- ۴- حتی المقدور رعایت اصل طراحی درون گرا .
- ۵- رعایت تناسبات هندسی عناصر معماری و آرایه های مساجد شاخص در طراحی .

*شرح فضاهای اصلی ، جانبی و الحاقی:

۱- فضاهای اصلی:

- ۱- شبستان (ورودی ، گنبد خانه و محراب) .
- ۲- صحن (ایوان ، رواق و ...) .
- ۳- هشتی .
- ۴- سر در مسجد (بعنوان نماد شهری بدنه مسجد) .
- ۵- جلوخان (پیش فضا) .
- ۲- فضاهای جانبی : فضاهایی که در ارتباط مستقیم با فضاهای اصلی (صحن و شبستان) می باشد.
- ۱- فرهنگی (قرائت خانه ، آموزشی ، ...) .

۲- کتابخانه .

۳- خدماتی (آبدارخانه ، دفتر روحانی ، وضوخانه و آبریزگاه ، انبار ، امور خیریه ،

ت فضاهای چند منظوره ، سالن های مراسم مذهبی ، دفتر مسجد ، دفتر بسیج و هیئامناء.)

۴- منزل خادم.

فضاهای الحاقی (ترجیحا مستقل از مسجد) : فضاهائی که دارای عملکرد مستقل و نیازی به ارتباط مستقیم با فضاهای اصلی مسجد ندارند.

۱- تجاری .

۲- آشپزخانه .

۳- درمانگاه .

۴- پایگاه بسیج .

۵- صندوق قرض الحسنه .

۶- منزل روحانی .

۷- مهمانسرا.

بخش سوم

کاربری و سطح اشغال

۱- الزامات:

۱- پیش بینی فضا های سر پوشیده و باز متعادل در طراحی * . - ۱

۲- رعایت حقوق همجواری همسایگان - ۱

۲- توصیه ها:

۱- جداسازی بدنه مسجد، علی الخصوص قسمت شبستان و محراب، با دیوار همسایه و رعایت فاصله - ۲

مناسب (جهت حفظ طهارت مسجد.)

۲- **مساجد محله ای** : مساحت زمین مساجد محله ای طبق مصوبه شورایعالی معماری

وشهرسازی ایران حدود ۵۰۰ مترمربع میباشد که بر این اساس نسبت سطح اشغال ناخالص کاربریهای

مساجد

محله ای در طبقه همکف حدودا به شرح زیر است:

۱ - پیش فضا حداقل ۲٪

۲ - صحن حداقل ۱۲٪

۳ - شبستان همکف ۵۵٪

۴ - فراداخوانی ۲٪

۵ - کفشداری و ورودی شبستان ۲٪

۶ - سرویسهای بهداشتی ۹٪

- ۷- دفتر مسجد و اتاق روحانی ۳٪
- ۸- انبار و آبدارخانه ۳٪
- ۹- محل زندگی خادم با فرض حد اکثر ۲٪ در همکف (ومازاد در طبقات ۰٪).
- ۱۰- فضای ارتباطی ۴٪
- ۱۱- کتابخانه ۶٪ (مساحت کتابخانه در مسجد محله ای حدود ۱۲۰ مترمربع می باشد، ک- ۲- حدود ۳۰ مترمربع آن می تواند در طبقه همکف فقط بمنظور تامین دسترسی ها جانمایی شود).

مساجد ناحیه ای:

- ۱- شبستان همکف ۵۰٪
- ۲- پیش فضا حد اقل ۲٪
- ۳- صحن حد اقل ۱۲٪
- ۴- سردر ورودی و کفشداری ۵٪
- ۵- فرادا خوانی ۲٪
- ۶- سرویسهای بهداشتی ۷٪
- ۷- دفتر مسجد و اتاق روحانی ۲٪
- ۸- انبار و آبدارخانه ۳٪
- ۹- اتاق بسیج ۲٪
- ۱۰- محل زندگی خادم ۴٪
- ۱۱- فضای ارتباطی ۵٪

مساجد منطقه ای:

مساحت زمین مساجد منطق

- ۱- شبستان همکف ۴۰٪
- ۲- صحن حد اقل ۱۸٪
- ۳- پیش فضا (جلوخان) حد اقل ۲۰،۵٪
- ۴- کفشداری و پیش ورودی مسجد ۲۰،۵٪
- ۵- انبار و آبدارخانه ۱۰،۵٪
- ۶- فرادا خوانی ۱٪
- ۷- دفتر مسجد ، اتاق روحانی ، اتاق مشاور و دفتر هیئت امناء ۳٪
- ۸- سرویس های بهداشتی و وضوخاته ۷٪
- ۹- اتاق ورزش در همکف ۲٪ (مازاد در طبقات)

- ۱۰ - فضای بسیج ۱۰۵٪
- ۱۱ - محل زندگی خادم ۲٪ (در صورت امکان در طبقه همکف.)
- ۱۲ - محل نگهداری کودکان ۱۰۵٪
- ۱۳ - محل پیش ورودی سالنهای چند منظوره ۱۰۵٪
- ۱۴ - فضای ارتباطی و تجاری ۱۰٪
- ۱۵ - کتابخانه ۶٪ (مساحت کتابخانه در مساجد منطقه ای حدود ۲۴۰ مترمربع می باشد که حدود ۱۲۰ مترمربع آن می تواند در طبقه همکف جانمایی شود.)

بخش چهارم

ارتباط فضاهای اصلی با فضاهای جانبی و الحاقی مسجد عملکرد ویژه ای می باشد.

۱- الزامات:

- ۱- اجتناب از تداخل مسیر بانوان و آقایان . - ۱
- (۲- رعایت سلسله مراتب دسترسی به فضای شبستان (۱ - ۱)
- (۳- اجتناب از ایجاد پله های نامناسب وامکان بهره مندی سالمندان، جانبازان ومعلولین جسمی - حرکتی)
۲ - ۱
- (۴- بخش ۷ - ۴- رعایت تعداد، ظرفیت، ابعاد واستانداردهای دسترسیهای عمومی، پله (بند ۱ - ۱ آسانسور، بالا بر و رامپ.

- ۵- تامین نور و تهویه طبیعی برای مسیرهای دسترسی به شبستان اصلی . - ۱
- ۶- اولویت دسترسی به فضای شبستان در سازماندهی مسیرهای ارتباطی درون بنا . - ۱

۲- توصیه ها:

- ۱- طراحی دسترسی ها به نحوی باشد که باعث تسهیل کنترل جمعیت مسجد گردد. - ۲
- ۲- پرهیز از پیچیده نمودن مسیر های ارتباطی

تامین دید مناسب به فضای باز جهت بالا بردن کیفیت دسترسی های مسجد.

- ۴- توجه به ماهیت چند عملکردی مسیرهای دسترسی درون مسجد.
- ۵- ارتباط شبستان، صحن و سایر فضاهای قابل استفاده بصورتی طراحی شود که در مواقع خاص برگزاری نماز جماعت اتصال صفوف نمازگزاران ممکن باشد

سلسله مراتب فضاهای مسجد : جلوخان ، هشتی ورودی ، صحن ، پیش ورودی به شبستان (ایوان ، فرادا خوانی ، رواق ، کفشداری) وشبستان .

- ۲- استفاده از آسانسور در صورتیکه شبستان و سرویسهای بهداشتی در طبقه همکف مستقر نباشند

الزامیست.

- ۳- ارتفاع ابنیه اطراف مساجد (حد اقل سه پلاک) بایستی کمتر یا هم ارتفاع مساجد باشد (مصوبه ۵/۸۷/۷ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران.)
- ۴- توجه شود که به هر صورت ، تراز مکان امام جماعت باید از تراز صفوف نمازگزاران هم سطح یا پایین تر باشد.

جهت محاسبه آبریزگاه ها و دستشویی ها:

توضیح ۱: برای تعیین تعداد آبریزگاه فرمول زیر مورد استفاده قرار گیرد:

در صدی از تعداد افراد نمازگزار در زمان پیک = تعداد آبریزگاه \times مدت زمان تخلیه $K \times$ مدت زمان پیک

۰- پنج دهم) / برابر $5 K$ ۱ - ضریب ۱-

۲ - مدت زمان پیک ۱۵ دقیقه . ۱-

۳ - مدت تخلیه برابر ۵ دقیقه . ۱-

۴ - تعداد افراد استفاده کننده در زمان پیک برابر ۲۰٪ تعداد کل نمازگزاران . ۱-

توضیح ۲: برای تعیین تعداد شیرهای دستشویی و وضوخانه ها فرمول زیر مورد استفاده قرار گیرد:

$K \times$ در صدی از تعداد افراد نمازگزار در زمان پیک \times مدت زمان وضو = تعداد شیرهای دستشویی

مدت زمان پیک

۱ - ضریب K برابر ۷/۰ (هفت دهم) ۱ - ۲-

۲ - مدت زمان پیک ۱۵ دقیقه - ۲

۳ - مدت زمان وضو برابر ۳ دقیقه . ۲-

۴ - تعداد افراد استفاده کننده در زمان پیک برابر ۲۰٪ تعداد کل نمازگزاران.

بخش ششم

سیمای مسجد

در شهرهای تاریخی سرزمینهای اسلامی ، مسجد به عنوان بنای شاخص در کنار سایر ابنیه عمومی جایگاه تثبیت شده ای داشته و عناصر آن مثل گنبد، سردر و مناره ها به عنوان نشانه های شهری شناخته شده مطرح بوده است. تشخیص و هویت نمادین بنای مسجد به عنوان ساختمانی عمومی و با قداست، ایجاب می کند بنحوی از بافت مسکونی یا تجاری اطراف متمایز باشد.

۱- الزامات:

- ۱- طراحی بنای مسجد به عنوان نماد و نشانه شهری بگونه ای صورت گیرد که برای یافتن آن نیاز - ۱ به تابلوی راهنما نباشد.
- ۲- رعایت هماهنگی و توجه به نور پردازی درونی و بیرونی . - ۱
- ۳- رعایت هندسه و ابعاد متناسب با فضای مسجد . - ۱

۲- توصیه ها:

- ۱- در طراحی عناصر شاخص، تناسب و جنس مصالح و ماندگاری پوششهای آن رعایت گردد (ترجیحاً استفاده از مصالح محلی و بومی)
- ۲- استفاده از نمادهای مهم و اصیل مساجد به شرح ذیل:
 - ۱- قوس اسلامی - ایرانی
 - ۲- گنبد.
 - ۳- سردر شاخص.
 - ۴- ایوان.
 - ۵- صحن . (در مساجد ناحیه ای و منطقه ای ایجاد صحن الزامی است).
 - ۶- گلدسته.
 - ۷- محراب.
 - ۸- رواق.
 - ۹- جلوخان (به تناسب موقعیت و طبقه بندی مسجد.)
 - ۱۰- مأذنه.
 - ۱۱- هشتی

بخش هفتم

ملاحظات طراحی مسجد جهت شرایط بحران بنای مسجد بعنوان مهمترین ساختمان جامعه اسلامی لازمست با رعایت ضوابط ومقررات ملی ساختمان به طریقی طراحی و اجراء شود که علاوه بر مقاومت کافی برای ایستادگی در برابر خطرات بتواند در مواقع ویژه بعنوان پایگاه مدیریت بحران مورد استفاده قرار گیرد.

۱- الزامات:

- ۱- استفاده از مصالح استاندارد توسط مجریان صاحب صلاحیت.
- ۲- امکان دسترسی خودرو های امدادی از معبر اصلی به مسجد.
- ۳- بررسی کیفیت ابنیه مجاور زمین مسجد از نظر خطرات احتمالی و ارائه گزارش آن قبل از شروع طراحی .
- ۴- رعایت ضوابط ومقررات ملی ساختمان در طراحی پله ها و پاگردها.
- ۵- تامین خروجیهای اضطراری و سطوح باز اطراف و صحن مسجد جهت امکان تخلیه سریع جمعیت -در مواقع بحران.

- ۶- در صورت احداث آشپزخانه در زیر زمین لازم است:
- ۳ متر باشد. / ۱- حد اقل ارتفاع مفید
- ۲- تامین حیاط همپراز کف آشپزخانه جهت نور و تهویه مناسب بامساحت حداقل ۲۵ مترمربع
- ۷- جانمایی سرویسهای بهداشتی ، آشپزخانه ، موتورخانه ، دودکشها و هواکشها با رعایت جهت باد و استانداردهای لازم
- ۸- در شبستان ، سالنهای چند منظوره وسایر فضاهای جمعی مسجد در صورتی که سطح آن کمتر از ۷۰ مترمربع باشد و جود یک درکفایت می کند ، و عرض آن حد اقل ۱۵۰ سانتیمتر در نظر گرفته شود ، و بالاتر از ۷۰ مترمربع تابع ضوابط آتش نشانی می باشد.
- ۹- در موتورخانه با مساحت کمتر از ۱۰۰ مترمربع وجود یک در کفایت دارد.
- ۱۰- در طبقات شبستان فاصله دو پلکان باید بانصف قطر بزرگ شبستان مساوی یا بزرگتر باشد. و نمازگزاران به هر دو پله دسترسی داشته باشند.
- ۱۱- حد اقل عرض فضای محصور پله ۳ متر، و عرض هر پله ۳۰ سانتیمتر، ارتفاع هر پله حد اکثر ۱۷،۵ سانتیمتر و عرض پاگردها ۱۵۰ سانتیمتر در نظر گرفته شود (۶)
- ۱۲- فاصله دسترسی از حاشیه معبر تا برساختمان شبستان اگر از ۱۵ متر بیشتر باشد ؛ باید یک فضای باز ۱۰×۶ متر در نزدیکی ساختمان شبستان ایجاد شود ، و در جبهه متری این فضا باید یک درب حداقل بعرض ۵ متر در نظر گرفته شود.
- ۱۳- استفاده از سیستمهای اعلام واطفای حریق باتوجه به ضوابط سازمان آتش نشانی.
- ۶(در مساجد کوچک محلی حد اقل عرض فضای محصور پله ها ۲۸۰ سانتیمتر باشد.